

Listuji sbírkou básní Jaromíra Hořce "Přísežné svědectví" /opsáno jako rukopis - 7. svazek řady "Asyl" roku 1980 v "České expedici"/ a je mi, jako bych nahlédl do roků téměř předminulých a dávno uplynulých. A přece jsou slova sbírky, záznamy a její alarmy tolik současné! Autor sbírku rozdělil do dvou dílů - "Květen č. 1", napsaný roku 1945 a několik let po knižním vydání doplněný a upravený, a "Květen č. 2" vzniklý o třicet let později. Už jen tento fakt autorské opozice a vnitřního dialogu i polemiky vzbuzuje pozornost.

O knížce "Květen č. 1" vydané v Mladé frontě jsme napsal v roce 1946 recenzi v týdeníku "My 46", v níž jsem dospěl k závěru, že se tu "rozvily začátky nového básnického výrazu. Situační přímota a bezprostřednost zážitků z revolučního května zbavily Hořce jak veškeré "poetiky", tak i každého ideologického přesahu... To dalo veršům novou ušlechtilou sílu, novou básnickou věcnost a konkrétnost." Pokud se pamatují, přivítali tehdy Hořcovu sbírku i Jan Grossman, který si cenil "~~žánrově~~ dynamického pohledu na skutečnost", Jaroslav Janů, František Götze, A.M. Písa, Ludvík Kundera a dokonce i přísný Václav Černý /sbírka je "naprosto neliběným tím, čím chce být: poesíí davů, náměstí, dělné družnosti bojovné i pracovní, břesknou výzvou, plakátem revoluce, muzickým žurnalem"/.

Nicméně knížka "Květen č. 1" svým autentickým svědectvím značně nečítanková a stále i po létech - zejména po úpravách - bezpříkrasná, provokující a neoficiální, nenašla zalíbení u pořadatelů různých oficiálních antologií posledních let i autorů literárních přehledů. A ani nemohla, protože po roce 1950 autora dal umlčet L. Štoll a po roce 1959 začal "vadit" autor znovu...

Co vedlo Hořce, za okupace zakladatele vydavatelstva Mladé fronty a jejího prvního šefredaktora v letech 1945 - 1950, že o třicet let později, v roce 1975 - a opět v květnových dnech - napsal další sbírku, kterou nazval "Květen č. 2"? Dovíme se to, začtme-li se do nového souboru a konfrontujeme-li jej s verši o víc než čtvrtletí staršími, které nyní právě i v tomto novém spojení dostávají jakousi novou další dimenzi. I jejich někdejší iluze, tak opilé pocitem existence osvobozené od protektorátní poroby, zaznívají v jiné podobě. Také jako svědectví o obelhané - ale zčásti i obelhávající - a zneužitě generaci, která se zejména od šedesátých let s tímto životním poznáním stále vyrovnává, rozestupuje se uvnitř - plevy vyplouvají na povrch - i sjednocuje ~~na~~ v kritice vlastní minulosti.

A tak tu stojí třeba Zdeněk Hejzlar /kdysi předseda Svazu mládeže/, ale i J. Hořec, Fr. Listopač /kdysi zakládající člen redakce Mladé fronty/, I. Fikar, I. Fleischmann, J. Grossman i další, a zcela na druhém břehu režimových služebníků Skála, Pilař, Hájek, Kozák a jiní...

Třebaže básně "Května č. 1" byly i plné skepse a ironie, místy jaksi připomínající tony a postoje Skvreckého "Zbabělci", třebaže se v nich nikde planě neoslavovalo a nepochlebovalo, přece je ich niterný výraz byl nesen vírou ve svobodu a ryzost revoluce.

Ne, ani verše "Května č. 2" se za tuto víru neštydí a nezříkají se základního vidění, jež v roce 1945 tak oslňovalo i zatemňovalo zároveň. Jenže za těch třicet let se učinilo víc než dost, aby se poselství května nedostalo ke slovu a činům. A že revoluce odkázala národu především právo na svobodu a lidskost po letech nacistické nesvobody a nelidskosti, je bez pochyb. V některých místech se autor přímo vrací k básním napsaným v květnu 1945, aby je obnovil v proškrtaném tvaru, jako by prořezával větve starého stromu. Doplnil je i citáty z ilegálních letáků České národní rady a z květnového tisku, které dokládají tehdejší skutečnost, ještě nezdeformovanou pozdějšími korekturami.

Vlastní myšlen "Května č. 2" je poněkud do pravdy, která je víc než krutá a bezohledná. Píše básně "Muž svobody" vlnovanou Albertu Pražákovi a jejími verši předznamenává celou sbírku:

"Zůstat člověkem
pod tupením jazyka
s vypáleným znamením
odevšad sevřen smrtí
toť Česká otázka

Do jejich otevřených stránek
spěchá kolem Karolina
pan profesor
zatímco Božena Němcová
rozhrnula vetché záclony
pohlízejíc za jeho malou postavou
vzdalující se k zbraním
a zašeptá:

Šťastný to muž !

Šťastný
ze vchází do svobody "

A pak už se rozvíjejí nové zvěsti o květnových nocích, kdy "dohořívala volnost/ sotvaže povstala", "mrtví se obracejí v hrobech", když se "vyvalily lži", a jejich soud nad "zpronevěřilými" je nemilosrdný. Dvě nové básně věnované básníku Ladislavu Fikarovi před jeho předčasnou smrtí v roce, kdy Hořec psal "Květen č. 2", evokují "věrnost jako paměť lásky" i "nejšťastnější chvíle života u doušku svobody". Nejedna nová báseň hovoří slovy "Matky":

"Neušlo jí že opodál
postává skromně kat
zatímco my v tom chóru žízniců
jeden přes druhého se tlačili ke svobodě"

Tento skrytý a zákeřný plán ohrožující svobodu a vlastně vše, oč v květnu 1945 šlo, zjišťuje autor v mnoha dalších verších strhávajících masky "přivančrovalců", odhalujících "čas nenávisti" i onen stav naličské kázně, "kdy "okřikovali jsme sami sebe/ sami po sobě šlapali". Poslední báseň "Ač krev se vzpírala" připsaná Jaroslavu Seifertovi to vše vyslovuje již zcela otevřeně:

"Teprve ponížení
jařmo ponížení
světlem nás protkalo
Tušené rozpoznali jsme
a odtáhli se štítivě
od amnestií udělovaných travě a ptákům
hrdi na krev
která se vzpírala už na počátku"

Dalo by se toho hodně napsat i o veršové struktuře, jež v nové sbírce proti "Květnu č. 1" zvnitřněla a jaksi i lidsky zvroucněla a zbolestněla, jak k tomu ostatně dovedl básníka i jeho vlastní vývoj dospívající zejména po roce 1969 skutečného vzepětí.

6. května 1981 byl Jaromír Hořec spolu s některými dalšími spisovateli zatčen a obviněn z "rozvracení republiky". Odvezli ho do Ruzyně ve dnech oslav května č. 1. Revoluce si "pochutnávala" na svých dětech. Přímě se nabízejí slova vyzývající, aby nyní napsal básník i svůj "Květen č.3". Měl by.

J.M.RAK